

Aguisín 1

Dréacht-Rialacha Rochtana Athbhreithnithe

Clár Ábhar

1. Réamhrá.....	3
2. Raon Feidhme agus Dílnse.....	3
3. Spriocanna agus Frámaí Ama a Shocrú.....	4
4. Sainmhínte.....	4
5. Rialacha Ginearálta a Bhaineann le Gach Soláthar Rochtana.....	6
6. Rialacha maidir le Fotheidealú.....	9
7. Rialacha maidir le Teanga Chomharthaíochta na hÉireann (ISL).11	
8. Rialacha maidir le Clostuirisc (AD)	13
9. Na Rialacha seo a Chomhlíonadh.....	14
10. Gearáin.....	16
11. Tacaíocht le haghaidh Chur chun Feidhme na Rialacha.....	16
12. Dáta Éifeachtach.....	16
13. Treoir maidir leis na Rialacha do Chraoltóirí.....	17
14. Athbhreithniú ar na Rialacha Rochtana.....	17

Aguisín i. Prionsabail Rochtana agus Tosca Tionchair.....	18
Aguisín ii. Caighdeán Cháilíochta – fotheidealú, Teanga Chomharthaíochta na hÉireann agus clostúairisc.....	24
Aguisín iii. Forálacha Reachtacha.....	65

1. Réamhrá

Tá roinnt forálacha san Acht Craolacháin 2009 maidir le rialacha is gá d'Údarás Craolacháin na hÉireann (BAI) a dhéanamh chun an tuiscint agus an taitneamh a chur chun cinn a bhainfidh daoine atá bodhar nó a bhfuil mallachar éisteachta orthu, daoine atá dall nó caoch, agus daoine a bhfuil mallachar éisteachta orthu agus atá caoch as cláir.

Is iad na hailt iomchuí alt 43(1)(c), alt 43(2), alt 43(3) agus alt 43(6) den Acht Craolacháin 2009. Ní mór do chraoltóirí aird a thabhairt ar alt 8 den Acht um Theanga Chomharthaíochta na hÉireann, 2017 freisin. Sonraítear na forálacha reachtúla sin in Aguisín 3.

De réir na bhforálacha sin den Acht Craolacháin 2009, leagann an BAI amach, leis seo, na Rialacha seo a leanas.

2. Raon Feidhme agus DlíNSE

Ní mór do chraoltóirí teilifíse atá bunaithe laistigh de dhlínse Phoblacht na hÉireann forálacha na Rialacha Rochtana a chomhlíonadh. Ní bheidh feidhm ag na Rialacha i leith seirbhísí eile a fhaightear sa Stát seo de ghnáth ach a fuair ceadúnú sa Ríocht Aontaithe nó i ndlínsí eile. Ní bheidh feidhm ag na Rialacha maidir le hábhar neamhchraolacháin, lena n-áirítear ábhar a sholáthraítear trí sheinnteoirí ar éileamh a sholáthraíonn craoltóirí agus atá ar fáil ar líne.

Ina ainneoin sin, aithníonn an BAI go soláthraíonn craoltóirí cláir inrochtana trí sheinnteoírí ar éileamh agus fáiltíonn sé roimh bhuanú, méadú nó cur ar fáil breise an tsoláthair sin ar líne.

3. Spriocanna agus Frámaí Ama a Shocrú

Maidir le spriocanna agus frámaí ama a shocrú le haghaidh soláthar seirbhísí rochtana, déanfaidh an BAI an méid sin faoi threoir na bPrionsabal Rochtana agus na dTosca Tionchair atá forbartha aige agus atá leagtha amach in Aguisín 1.

Forchoimeádann an BAI an ceart aige féin na Rialacha a shíneadh le go n-áireofaí seirbhísí teilifíse breise a rialaíonn an BAI faoin Acht Craolacháin 2009, thar thréimhse oibriúcháin na Rialacha seo. Áirítear leis seo seirbhísí atá ceadúnaithe sa Stát ach atá dírithe ar thíortha lasmuigh de Phoblacht na hÉireann. Déanfaidh an BAI an measúnú sin de réir cáis ar chás ag féachaint do na Prionsabail Rochtana agus na Tosca Tionchair.

4. Sainmhínte

Úsáidtear roinnt téarmaí síos tríd na Rialacha. Tá na téarmaí sin leagtha amach agus sainmhínte thíos.

Fotheidealú

Is é atá i bhfotheidealú ná téacs ar an scáileán lena léirítear an méid atá á rá ar an scáileán teilifíse. Féadfaidh fotheidealú a bheith oscailte nó dúnta.

Is é atá i gceist le fotheidealú oscailte ná fotheidealú a fhanann ar an scáileán an t-am go léir. Is féidir leis an lucht féachana fotheidealú dúnta a dhéanamh infheicthe nó dofheicthe (ag brath ar pé rud is maith leo féin) trí úsáid a bhaint as cianrialtán, mar shampla. Bíonn fotheidealú formáidithe i dtreo is go gcabhródh sé le léirmhíniú agus tuiscint an téacs agus go nascfar leis an ngníomhaíocht ar an scáileán é ar bhealach níos cruinne.

Forthidealú

Is é atá i bhfortheidealú ná téacs ar an scáileán lena léirítear an méid atá á rá ar an scáileán teilifíse. Cé go bhfuil sé cosúil le fotheidealú, níl sé chomh sofaisticiúil céanna agus bíonn léiriú níos bunúsaí ar an méid atá á rá ar an scáileán i gceist leis, uaireanta ní bhíonn ach dath amháin, bíonn sé focal ar fhocal agus d'fhéadfadh an téacs a bheith i gcás uachtair amháin.

Teanga Chomharthaíochta na hÉireann

Is é atá i dTeanga Chomharthaíochta na hÉireann ná teanga dhúchasach phobal na mbodhar in Éirinn. Is teanga amhairc, spásúil í a bhfuil a comhréir féin aici, mar aon le struchtúr casta gramadaí. Caithfear comharthaíocht a chur i láthair ar scáileán teilifíse trí chomharthóir a úsáid mar chuid d'ábhar an chláir, nó trí chomharthóir a úsáid (duine i ndáiríre nó duine fíorúil arna chruthú ag ríomhaire) ag gníomhú mar ateangaire i mbosca atá forshuite i gcúinne an scáileáin.

Clostuairisc

Is é atá i gclóstuairisc ná tráchttaireacht ina ndéantar cur síos ó bhéal ar an méid atá ag tarlú ar an scáileán teilifíse ag am ar bith le haghaidh daoine a bhfuil lagú amhairc orthu, mar chabhair chun an clár a thuiscint agus chun taitneamh a bhaint as. Leis an teicníc seo, úsáidtear dara fuaimrian ina dtugtar tuairisc ar an radharc agus ar an ngníomhaíocht ar an scáileán.

5. Rialacha Ginearálta a Bhaineann le Gach Soláthar Rochtana

5.1 Caighdeáin Cháilíochta: Is é cuspóir na Rialacha seo an tuiscint agus an taitneamh a bhaintear as cláir theilifíse a chur chun cinn. Déantar é sin trí fhotheidealú, Teanga Chomharthaíochta na hÉireann agus clóstuairisc a sholáthar. Sa chomhthéacs sin, tá caighdeáin forbartha ag an BAI a mbeidh feidhm acu maidir le soláthar seirbhísí rochtana. Soláthraítear na caighdeáin sin in Aguisín 2 agus comhlíonfaidh craoltóirí na caighdeáin sin.

Is ríthábhachtach go gcoinneofar soláthar rochtana ardchaighdeáin lena chinntiú go rachfar chun leasa don lucht féachana a bhaineann úsáid as na seirbhísí seo, agus glacfaidh craoltóirí céimeanna chun faireachán a dhéanamh ar ábhar tráth an tarchuir chun cinnte a dhéanamh de go bhfuil caighdeáin cháilíochta á gcomhlíonadh.

5.2 Éigeandálaí Náisiúnta: D'fhonn a chinntiú go gcoimeádfar lucht féachana óna dteastaíonn seirbhísí cúnta ar an eolas faoi éigeandálaí náisiúnta, cinnteoidh craoltóirí go ndéarfar nó go gcuirfear fotheidil (i bhformáid oscailte más féidir) le haon fhaisnéis thábhachtach a sholáthraíonn rialtas na hÉireann ar an aer, lena n-áirítear uimhreacha gutháin ábhartha, etc., agus go dtabharfar dóthain ama chun na sonraí a bhreacadh síos. Ba cheart an fhaisnéis sin a sholáthar i dTeanga Chomharthaíochta na hÉireann freisin, más féidir.

Maidir le tuairisciú ar imeachtaí, ar chomhdhálacha nuachta, etc. a bhfreastalaíonn ateangairí Theanga Chomharthaíochta na hÉireann orthu, cinnteoidh craoltóirí go mbeidh na hateangairí le feiceáil go soiléir agus go mbeidh an lucht féachana in ann iad a thuiscint.

5.3 Soláthar Rochtana a Chur chun Cinn: I gcur chun cinn na gclár a bhfuil seirbhísí rochtana acu agus ag tús chraoladh na gclár sin, bainfidh craoltóirí úsáid as siombail chaighdeánach lena léiriú go bhfuil an clár inrochtana.

Cinnteoidh craoltóirí go léireofar in aon liostaí a chruthaítear agus a luaitear i gcló, i gcráolachán nó ar líne (lena n-áirítear trí na meáin shóisialta) na cláir sin dá bhfuil soláthar rochtana ar fáil chomh maith leis an gcineál soláthair atá i gceist, ach amháin i gcás nach féidir é sin a dhéanamh agus gur féidir é sin a chur in iúl go soiléir.

Déanfaidh craoltóirí úsáid na foirme/na bhfoirmeacha soláthair rochtana atá ar fáil ar a gcuid seirbhísí a chur chun cinn go rialta ar a seirbhísí teilifíse.

5.4 Oibleagáid chun Dul i gComhairle le hÚsáideoirí Rochtana:

Rachaidh craoltóirí i gcomhairle le grúpaí úsáideoirí rochtana éagsúla go tráthrialta agus uair amháin sa bhliain ar a laghad chun a gcuid tuairimí a fháil maidir lena roghanna amhairc, feidhmíocht an chraoltóra i gcoinne na Rialacha agus nithe gaolmhara eile.

5.5 Oifigeach Idirchaidrimh Rochtana:

Ainmneoidh craoltóirí duine/daoine chun déileáil le ceisteanna ón lucht féachana maidir le cur i bhfeidhm na Rialacha seo ar a seirbhís(i).

Beidh faisnéis i dtaca le hainm agus sonraí teagmhála an duine/na ndaoine ar fáil go poiblí, mar shampla, ar shuíomh gréasáin an chraoltóra.

5.6 Spriocanna a Thabhairt ar Aghaidh:

I gcás nach mbaineann craoltóir a spriocanna amach i mbliain áirithe, déanfar an difríocht idir an sprioc a baineadh amach agus an sprioc atá riachtanach a thabhairt ar aghaidh go dtí an bhliain ina dhiaidh sin agus déanfar measúnú uirthi dá réir. Ar an gcaoi chéanna, má sháraíonn craoltóir a sprioc riachtanach do bhliain áirithe, féadfar an difríocht a fhritháireamh in aghaidh na sprice don bhliain ina dhiaidh sin. Sa dá chás, ní bheidh feidhm ag aon tabhairt ar aghaidh den sórt sin ach amháin maidir leis an mbliain féilire dár gcionn agus ní fhéadfar níos mó ná 5% den sprioc a leagadh síos don bhliain roimhe sin a chur san áireamh.

6. Rialacha maidir le Fotheidealú

6.1 Aithníodh sainspriocanna fotheidealaithe le haghaidh gach seirbhís craolacháin agus comhlíonfaidh craoltóirí na spriocanna agus na frámaí ama a bhaineann lena seirbhís(i). Socraítear iad sin faoi threoir chéatadán an aschuir ar cheart go mbeadh fotheidealú ag gabháil leis. Tá na spriocanna go léir bunaithe ar fhráma ama cúig bliana.

I gcás craoltóirí áirithe, déantar tagairt freisin do spriocanna atá le baint amach le linn na dtréimhsí buaicama (6pm go 11.30pm) agus do chéatadán na gclár le linn na tréimhse sin ar cheart go mbeadh fotheidealú ag gabháil leo.

6.2 I gcás bhunús na seirbhísí, déanfar measúnú ar spriocanna fotheidealaithe bunaithe ar lá 18 n-uaire an chloig ó 7am-1am. Beidh eisceacht i gceist i gcás aon chainéil ina bhfuil fad an lae craolacháin níos lú ná 18 n-uaire an chloig. I gcásanna dá leithéid, déanfar an riachtanas maidir le fotheidealú a thomhas ar feadh lá craolacháin an chainéil.

6.3 I gcás RTÉ, as an méadú ar an gcéatadán bliantúil d'fhotheidealú a dhéantar, cuimseofar cláir do leanaí mar chion de, nuair is iomchuí.

6.4 Ceadaítear do chraoltóirí roinnt fortheidealaithe a chur san áireamh agus spriocanna fotheidealaithe á mbaint amach. Mar sin féin, ó 2024 ar aghaidh, ní chuirfidh an BAI fortheidealú san áireamh a thuilleadh nuair a dhéanfar measúnú ar chomhlíonadh na spriocanna fotheidealaithe a leagtar amach sna Rialacha seo.

6.5 Is iad seo a leanas na frámaí ama agus na spriocanna maidir le fotheidealú do 2019-2023:-

	2019	2020	2021	2022	2023
RTÉ 1	87% (95% Buaicam)	88% (95% Buaicam)	Téigh i gcomhairle		
RTÉ 2	73% (85% Buaicam)	74% (85% Buaicam)	Téigh i gcomhairle		
Seirbhísí eile de chuid RTÉ¹	45% den chomhaschur	46% den chomhaschur	Téigh i gcomhairle		
TV3	51% (50% Buaicam)	53% (50% Buaicam)	Téigh i gcomhairle		

¹ RTÉ Jr, RTÉ News Now ach gan aon chainéil +1 nó HD. Féadfaidh an BAI an céatadán seo a athbhreithniú má thugann RTÉ seirbhísí nua isteach. Chomh maith leis an sprioc seo, níor mhór go mbeadh cláir do leanaí i gceist le 50%, ar a laghad, den aschur a bhfuil fotheidil leis.

Seirbhísí eile de chuid TV3²	50% den chomhaschur ³	52% den chomhaschur	Téigh i gcomhairle
TG4	57% (60% Buaicam)	58% (60% Buaicam)	Téigh i gcomhairle
Eir Sport 1	12%	13%	Téigh i gcomhairle
Cainéil +1 agus HD	Cuirfear aon fhotheidealú a bhíonn ar an bpríomhsheirbhís teilifíse ar fáil ar chainéil +1/HD		
Oireachtas TV	16%	18%	Téigh i gcomhairle
CCTV	11%	11%	Téigh i gcomhairle
DCTV	11%	11%	Téigh i gcomhairle

7. Rialacha maidir le Teanga Chomharthaíochta na hÉireann (ISL)

7.1 Aithníodh sainspriocanna ISL le haghaidh gach seirbhís craolacháin. Comhlíonfaidh craoltóirí ábhartha na spriocanna agus na frámaí ama a bhaineann lena seirbhís(i). Tá na spriocanna go léir bunaithe ar fhráma ama cúig bliana.

² 3e agus Be3 ach gan aon chainéil +1 nó HD. Féadfaidh an BAI an sprioc seo a athbhreithniú má thugann TV3 seirbhísí nua isteach.

³ Is cúram don chraoltóir é an dóigh a ndéanfar an soláthar rochtana a roinnt thar na cainéil ábhartha.

7.2 I gcás bhunús na seirbhísí, déanfaidh an BAI measúnú ar spriocanna ISL bunaithe ar lá 24 uair an chloig. Beidh eisceacht i gceist i gcás aon chainéil ina bhfuil fad an lae craolacháin níos lú ná 24 uair an chloig. I gcásanna dá leithéid, déanfar an riachtanas maidir le ISL a thomhas ar feadh lá craolacháin an chainéil.

7.3 Is iad seo a leanas na frámaí ama agus na spriocanna maidir le ISL do 2019-2023:-

	2019	2020	2021	2022	2023
RTÉ 1 agus 2	3%	3.5%	Téigh i gcomhairle		
RTÉ Jr	2%	2.5%	Téigh i gcomhairle		
TV3	0%	0.5%	Téigh i gcomhairle		
Cainéil +1 agus HD	Cuirfear aon ISL a bhíonn ar an bpríomhsheirbhís teilifíse ar fáil ar chainéil +1/HD				
Oireachtas TV	4%	5%	Téigh i gcomhairle		

7.4 I gcás Oireachtas TV, féadfar soláthar ISL a fhritháireamh in aghaidh na spriocanna a leagtar síos sna Rialacha seo maidir le fotheidealú ar an tseirbhís seo.

7.5 I gcás soláthar ISL a chuirtear ar fáil ar chraoltóirí nach bhfuil oibleagáid éigeantach orthu ina leith sin, féadfar aon fhoráil dheonach den sórt sin a fhritháireamh in aghaidh na spriocanna maidir le fotheidealú.

7.6 As an méadú iomlán ar an méid ISL arna soláthar ar bhonn bliantúil, beidh cion de ina gcláir bhaile.

8. Rialacha maidir le Clostúairisc (AD)

8.1 Aithníodh sainspríocanna AD le haghaidh gach seirbhís craolacháin. Comhlíonfaidh craoltóirí ábhartha na spríocanna agus na frámaí ama a bhaineann lena seirbhís(i). Tá na spríocanna go léir bunaithe ar fhráma ama cúig bliana.

8.2 I gcás bhunús na seirbhísí, déanfaidh an BAI measúnú ar spríocanna AD bunaithe ar lá 18 n-uaire an chloig (7am-1am) Beidh eisceacht i gceist i gcás aon chainéil ina bhfuil fad an lae craolacháin níos lú ná 18 n-uaire an chloig. I gcásanna dá leithéid, déanfar an riachtanas maidir le AD a thomhas ar feadh lá craolacháin an chainéil.

8.3 Is iad seo a leanas na frámaí ama agus na spríocanna maidir le AD do 2019-2023:-

	2019	2020	2021	2022	2023
RTÉ 1 agus 2	5%	7%	Téigh i gcomhairle		
RTÉ Jr	6%	7%	Téigh i gcomhairle		
TV3	0%	2%	Téigh i gcomhairle		
Cainéil +1 agus HD	Cuirfear aon AD a bhíonn ar an bpríomhsheirbhís teilifíse ar fáil ar chainéil +1/HD.				

8.4 As an méadú iomlán ar an méid clostúairisce arna soláthar ar bhonn bliantúil, beidh cion de ina gcláir bhaile.

8.5 I gcás soláthar AD a chuirtear ar fáil ar chraoltóirí nach bhfuil oibleagáid éigeantach orthu ina leith sin, féadfar aon fhoráil dheonach den sórt sin a fhritháireamh in aghaidh na spriocanna maidir le fotheidealú.

9. Na Rialacha seo a Chomhlíonadh

Agus feidhmíocht i gcoinne na Rialacha seo á meas agus á tomhas, féadfaidh an BAI aghaidh a thabhairt ar chuid de na gníomhaíochtaí seo a leanas, nó iad uile:-

- Tuarascálacha a iarraidh ar chraoltóirí gach sé mhí maidir leis na cláir a craoladh le hábhar inrochtana.
- Measúnú a dhéanamh ar ábhar clár maidir le comhlíonadh na gcaighdeán a d'fhorbair an BAI i dtaca le soláthar fotheidealaithe, soláthar Theanga Chomharthaíochta na hÉireann agus soláthar clostuaisce agus tuarascálacha ó chraoltóirí a chros-seiceáil in aghaidh an aschuir. Féadfaidh an BAI aird a thabhairt ar chaighdeán an tsoláthair rochtana a chuirtear ar fáil le linn dó a mhéid atá spriocanna bainte amach ag craoltóirí a chinneadh.
- Aiseolas a lorg ó na Painéil Chomhairliúcháin Úsáideora arna mbunú ag an BAI. Tá dhá phainéal comhairliúcháin ann. Tig le daoine atá bodhar nó a bhfuil mallachar éisteachta orthu, agus ionadaithe eagraíochtaí a dhéanann abhcóideacht ar a son, a bheith ina mball den chéad phainéal. Tá daoine atá dall nó caoch,

agus ionadaithe eagraíochtaí a dhéanann abhcóideacht ar a son, ar an dara painéal.

- Bualadh le craoltóirí ar bhonn bliantúil chun feidhmíocht i gcoinne na Rialacha a phlé tar éis aird a thabhairt ar na tuarascálacha a chuirtear ar fáil agus ar thorthaí an fhaireacháin.
- Tuarascáil a chur ar fáil go bliantúil don Choiste um Chomhlíonadh de chuid an BAI ina déileáiltear le feidhmíocht na gcraoltóirí i gcoinne na Rialacha.
- Beartas Comhlíonta agus Forfheidhmithe an BAI a chur i bhfeidhm más léir nach bhfuiltear ag comhlíonadh na Rialacha Rochtana.
- Tuarascáil bhliantúil a fhoilsiú ina sonraítear comhlíonadh na Rialacha Rochtana ag craoltóirí.

Sa mhullach ar an méid thuas, forchoimeádan an BAI an ceart aige féin an cur chuige seo a athbhreithniú agus a leasú nó sásraí iomchuí eile um measúnú feidhmíochta a chur i bhfeidhm de réir mar is gá.

10. Gearáin

I gcás go mbíonn duine den lucht féachana míshásta leis an gcaoi a bhfuil na Rialacha á gcomhlíonadh ag craoltóir, ba chóir dó/di gearán a chur díreach chuig an gcraoltóir ábhartha sa chéad dul síos.

Mura mbíonn duine den lucht féachana sásta leis an bhfreagra a thugann an craoltóir, féadfaidh sé/sí an t-ábhar a tharchur chuig an BAI trí ríomhphost a chur chuig access@bai.ie.

11. Tacaíocht le haghaidh Chur chun Feidhme na Rialacha

Tacóidh an BAI le cur chun feidhme na Rialacha Rochtana ar bhonn leanúnach.

Comhaontóidh an BAI na sainbhearta tacaíochta a ghlacfar le linn thréimhse oibríochtúil na Rialacha seo tar éis dul i gcomhairle le craoltóirí, úsáideoirí rochtana agus eagraíochtaí a dhéanann ionadaíocht ar a leasanna. Féadfar a áireamh ar na bearta tacaíochta bearta agus gníomhaíochtaí forbartha acmhainne a bhaineann le cur chun cinn na Rialacha agus feasacht ar na Rialacha agus a thábhachtaí agus a luachmhaire atá siad do lucht féachana.

12. Dáta Éifeachtach

Tiocfaidh na Rialacha i bhfeidhm ón 1 Eanáir 2019.

13. Treoir maidir leis na Rialacha do Chraoltóirí

Soláthróidh an BAI treoir ghinearálta neamhcheangailteach maidir le forálacha na Rialacha seo.

Ní mór iarratais ar threoir den sórt sin a chur isteach trí ríomhphost, agus cóip den chlár a chur san áireamh, más ábhartha. Ba chóir go gcuirfí in iúl go soiléir san iarratas an t-alt/na hailt de na Rialacha, a chreideann an t-iarrthóir a bheith ábhartha, agus ba cheart go leagfaí amach ann an cheist shonrach ar mian leis an iarratasóir tuairim a fháil ina leith.

Ní ghlacann an BAI aon dliteanas i leith aon chinneadh (nó iarmhairtí a éireoidh) a dhéanann craoltóir craoladh ábhair a chur siar go dtí go bhfaighidh sé treoir ón BAI.

Ar an gcaoi chéanna, ní ghlacann an BAI aon dliteanas i leith aon chinneadh (nó iarmhairtí a éireoidh) a dhéanann craoltóir ábhar a chraoladh tar éis treoir ghinearálta neamhcheangailteach a fháil ón BAI.

14. Athbhreithniú ar na Rialacha Rochtana

Táthar le hathbhreithniú a dhéanamh ar na Rialacha seo in 2021 agus in 2023 ach tá an rogha ag an BAI athbhreithniú a dhéanamh ar na Rialacha, nó ar chuid de na Rialacha, roimh na dátaí sceidealaithe.

i.

Prionsabail Rochtana agus Tosca Tionchair

Prionsabail Rochtana

Tá ceithre phrionsabal rochtana ann ina leagtar amach aidhmeanna na Rialacha Rochtana agus cur chuige an BAI maidir le socrú na rialacha. Is iad na ceithre phrionsabal:-

i) Rochtain

Tá sé ina threoirphrionsabal ag an BAI gur cheart go mbeadh an rochtain is iomláine agus is féidir ag na saoránaigh sin (ar leagadh na Rialacha Rochtana síos ar a son) ar na meáin chraolacháin agus ar an gcumas atá acu oideachas a sholáthar, eolas a thabhairt agus siamsaíocht a chur ar fáil. Tá an prionsabal sin le feiceáil sna Rialacha Rochtana mar go dtagann gach craoltóir dúchasach faoi dhlínse na rialacha.

ii) Sármhaitheas

Aithnítear sa phrionsabal seo go mbaineann na Rialacha Rochtana le soláthar fotheidealaithe, le soláthar clostuairisce agus le soláthar Theanga Chomharthaíochta na hÉireann agus, ina theannta sin, go mbaineann siad leis na caighdeáin agus leis an gcomhsheasmhacht a chaithfear a úsáid agus a bhaint amach le linn an méid sin a chur ar fáil, lena n-áirítear treoirlínte dea-chleachtais maidir le closláithreoireacht agus amharcláithreoireacht. Chuige sin, tá sraith caighdeán agus treoirlínte forbartha ag an BAI agus ní mór do chraoltóirí iad a bhaint amach d'fhonn seirbhís rochtana ardchaighdeán a chinntiú.

iii) Dul chun cinn de réir a chéile

Aithnítear sa phrionsabal seo go bhforbrófar an leibhéal fotheidealaithe, an leibhéal clostúairisce agus an leibhéal de Theanga Chomharthaíochta na hÉireann de réir a chéile thar thréimhse ama. Mar thoradh air sin, beidh craoltóirí ábalta tuileadh forbartha a dhéanamh ar a gcumas agus ar a saineolas chun an tseirbhís seo a chur ar fáil. Tá an fráma ama cúig bliana sna Rialacha Rochtana bunaithe ar an bprionsabal seo a leanas – soláthar rochtana a mhéadú de réir a chéile le go mbeidh an craoltóir in ann forbairt agus soláthar seirbhíse rochtana ar ardchaighdeán a phleanáil. Aithnítear go bhfuil roinnt saincheisteanna seachas maoiniú a gcaithfear aghaidh a thabhairt orthu le go bhféadfaí soláthar rochtana a mhéadú.

iv) Freagrúlacht

Tá sé mar aidhm ag an bprionsabal seo cinnte a dhéanamh de go bhfreagraíonn forbairt an tsoláthair rochtana (fotheidealú, Teanga Chomharthaíochta na hÉireann agus clostúairisc) do na riachtanais agus do na tosaíochtaí arna gcur in iúl ag na grúpaí úsáideoirí agus do na caighdeáin arna leagan síos ag an BAI, i gcomhairle leis an soláthraí craolacháin.

Tosca Tionchair

Agus na Prionsabail Rochtana á gcur san áireamh, is iad na tosca tionchair na tosca sin a úsáideann an BAI chun na spriocanna rochtana sonracha, agus na frámaí ama sonracha a bhaineann leis na spriocanna sin, a chinneadh, ar bhealach a léiríonn indibhidiúlacht gach seirbhíse atá faoi bhreithniú.

Seo a leanas na tosca tionchair:

a. Idirdhealú idir seirbhísí craolacháin

Déanann na Rialacha Rochtana idirdhealú idir craoltóirí bunaithe ar roinnt tosca. Is iad na tosca sin:

i) Cineál an tsoláthraí craolacháin

An seirbhís phoiblí nó seirbhís phríobháideach í an tseirbhís craolacháin? An bhfuil an craoltóir ag fáil airgead poiblí agus, dá bharr sin, an bhfuil dualgais seirbhíse poiblí níos mó air? An bhfuil aidhmeanna sonracha ag an gcraoltóir a d'fhéadfadh tionchar a imirt ar an gcumas atá aige seirbhísí rochtana a sholáthar?

ii) Céim forbartha an tsoláthraí craolacháin

Cá fhad atá an craoltóir i mbun feidhme? Cén taithí atá ag an gcraoltóir ar sholáthar seirbhísí rochtana? An bhfuil leibhéal saineolais sa tseirbhís craolacháin cheana féin maidir le soláthar seirbhísí rochtana? Cad é a sciar féachana sa mhargadh?

iii) An leibhéal soláthair reatha

Cad é an leibhéal fotheidealaithe, an leibhéal de Theanga Chomharthaíochta na hÉireann agus an leibhéal clostúairisce atá á sholáthar ag an gcraoltóir faoi láthair? Cad é a thúsphointe?

iv) An sceideal clár

An gcruthaíonn an tseirbhís craolacháin cláir bheo? An bhfaigheann sé a lán clár ó chraoltóirí eile? Cá mhéad clár baile a sholáthraíonn an craoltóir? An gcruthaítear cláir go neamhspleách?

Tá na ceisteanna sin ábhartha toisc go mbíonn tionchar ag na cineálacha clár sa sceideal ar chostas, ar áiseanna teicniúla, ar phearsanra agus ar chumas an chraoltóra seirbhísí rochtana a sholáthar. I bhformhór cásanna, ceannaítear fotheidil ar leithligh ó chláir agus ní cheannaítear iad mar chuid den chlár a fuarthas.

v) Costas acmhainní daonna agus teicniúla

Cad iad na háiseanna agus cad é an saineolas atá sa tseirbhís craolacháin faoi láthair maidir le seirbhísí rochtana a sholáthar?

vi) Cumas teicniúil

An bhfuil an cumas teicniúil ag an tseirbhís craolacháin chun seirbhísí rochtana a sholáthar? Cad iad na háiseanna agus cad é an saineolas a bheadh ag teastáil, ó thaobh leibhéil agus cineáil de?

b. Maoiniú

Thug an BAI aird ar an tionchar airgeadais is dóigh a bheadh ag aon cheanglas chun na spriocanna agus na frámaí ama a leagtar síos le haghaidh soláthar seirbhísí rochtana a chomhlíonadh.

Go háirithe, rinne an BAI scrúdú ar na cineálacha clár i sceidil éagsúla, lenar áiríodh líon na gclár athchraolta toisc go bhfuil tionchar aige sin ar na costais. Thug an BAI aird freisin ar an gcineál craoltóra, cibé acu an eintiteas príobháideach tráchtála nó eintiteas a mhaoinítear go poiblí é.

Ba chóir a thabhairt faoi deara, áfach, go bhfuil sé deacair costais chríochnaitheacha a dhéanamh amach toisc go mbeidh an costas, i mórán cásanna, ag brath ar na cinntí sceidealaithe a dhéanfaidh craoltóirí, ar na cineálacha clár a bheidh i gceist agus ar na cinntí a dhéanfar maidir leis na cláir a dtabharfaidh siad tosaíocht dóibh le haghaidh soláthar rochtana.

ii.

**Caighdeán a Bhaineann le
Fotheidealú, Teanga Chomharthaíochta na hÉireann agus
Clostúairisc**

Treoirlínte ón BAI

Fotheidealú

Réamhrá

I gcomhréir leis na forálacha ábhartha den Acht Craolacháin 2009, tá Údarás Craolacháin na hÉireann tar éis rialacha a leagan amach de réir mar a cheanglaítear faoi Alt 43(1)(c); na Rialacha maidir le Rochtain is teideal do na rialacha sin. Tá fáil ar chóip de na Rialacha maidir le Rochtain ar www.bai.ie nó féadfar cóip a iarraidh ar an Údarás.

Is é seo an doiciméad dar teideal Treoirlínte ón BAI – Fotheidealú. Sa doiciméad seo tugann an BAI cuntas ar na caighdeáin ghinearálta agus theicniúla atá riachtanach i dtaca leis an soláthar fotheideal. Is é aidhm na dtreoirlínte seo tacaíocht a thabhairt do chur i bhfeidhm Rialacha Rochtana an BAI ó thaobh fotheideal de. Admhaíonn an BAI an cúnamh a fuair sé ó dhoiciméad Treorach Ofcom ar an bhFotheidealú agus an doiciméad seo á ullmhú aige. Féadfar na treoirlínte a athrú ó thráth go chéile, de réir mar is cuí.

Ar mhaithe le craoltóirí agus soláthróirí fotheideal agus an doiciméad seo á léamh acu, tá na príomhphointí treorach i gcló trom. Ach ní féidir na príomhphointí sin a thuiscint i gceart gan iad a chur i gcomhthéacs an téacs trí chéile.

1. Príomhthosaíochtaí

Is iad na príomhthosaíochtaí a bhaineann le fotheidil éifeachtacha:

- 1.1 Ba chóir go dtabharfaí dóthain ama don lucht féachana an t-ábhar a léamh.
- 1.2 Cuirtear leis an taitneamh a bhaineann an lucht féachana as an gclár:
 - Nuair a mheaitseálann na fotheidil an méid atá á rá go díreach, agus iad ag léiriú na cainte go beacht ó thaobh brí agus castachta, gan cinsireacht a dhéanamh
 - Nuair a bhíonn an chaint ábhartha go léir agus na maisíochtaí fuaimne ábhartha go léir sna fotheidil
 - Nuair a shuítear na fotheidil go ciallmhar ó thaobh ama agus spáis.
- 1.3 Ba cheart gur abairtí soléite a úsáidtear go coitianta a bheadh sna fotheidil agus iad a bheith i bhformáid shlachtmhar, chiallmhar.
- 1.4 I gcás fotheideal do pháistí, ba chóir go dtabharfaí aird iontu ar aois léitheoireachta an lucht féachana ar a bhfuil siad dírithe.

2. Riachtanais Ghinearálta i dtaca le Taispeáint Fotheideal

2.1 Taispeáint Bhunúsach an Téacs

Ba chóir na carachtair theilithéacs a thaispeáint in airde dhúbailte agus ba chóir cás uachtair agus cás íochtair a úsáid.

Ba chóir go mbeadh spás amháin idir na focail i bhfotheideal.

Ba chóir go mbeadh an-chodarsnacht idir an téacs agus an dath atá ar a chúl; i gcás gnáth-fhotheideal, ba chóir iad a chur i láthair i mbosca dubh.

Is iondúil go ndéantar an téacs a chomhfhadú sa lár, ach ar mhaithe leis an tsoléiteacht is féidir é a chomhfhadú ar chlé, sa lár nó ar dheis de réir mar atáthar ag iarraidh an cainteoir a shuíomh in áit faoi leith.

Ba chóir poncaíocht chaighdeánach a úsáid. Tugann poncaíocht leideanna tábhachtacha i dtaobh an struchtúir chomhréire agus ní mór í a thaispeáint go cúramach le go mbeidh éifeacht léi.

2.2 Dath

Mar a úsáidtear é ar sheirbhísí analógacha, níl ach seacht dtéacsdhath ar fáil d'fhormáid Teilithéacs ITU (R), ar a n-áirítear bán, mar aon le hocht ndath cúlra éagsúla, ar a n-áirítear dubh agus bán. Ba chóir dubh a úsáid le haghaidh gnáth-fhotheideal, ach má bhaintear úsáid as cúlra a bhfuil dath air, ba cheart téacsdhath a roghnú ionas go mbeidh sé soléite freisin ar chúlra dubh.

Is iad bán, buí, cian agus uaine na dathanna is soléite ar chúlra dubh. Níor chóir maigeanta, dearg ná gorm a úsáid.

Má bhaintear úsáid as cúlra a bhfuil dath air, is iad na dathanna is soléite i dteannta a chéile:

Gorm ar bhán;

Bán ar ghorm;

Dearg ar bhán;

Bán ar dhearg;

Cian ar ghorm;

Gorm ar chian.

Astu sin, is iad bán ar dhearg, bán ar ghorm agus cian ar ghorm is fearr, mar go n-athróidh roinnt sean-díchódóirí na dathanna sin ionas gur bán ar dhubh, nó cian ar dhubh a bheidh le feiceáil, ar bhealach an-soléite.

Baintear leas as dath i bhfotheidil teilifíse ar mhaithe le Sainaithe na gCainteoirí agus chun Maisíochtaí Fuaime a léiriú. Pléitear iad seo níos faide anonn sa doiciméad seo.

2.3 Carachtair Rialúcháin

Nuair a bhaintear úsáid as téacs daite ar airde dhúbailte i mbosca, is gnách go mbíonn sé charachtar rialúcháin ag teastáil sa líne theilithéacs, nó ocht gcarachtar rialúcháin más cúlra a bhfuil dath air atá á úsáid. Dá bhrí sin, 32 nó 34 carachtar ar a mhéad in aghaidh na líne a bhíonn ar fáil le haghaidh théacs na bhfotheideal.

2.4 Formáidiú

Moltar gur dhá líne ar a mhéad a bheadh sna fotheidil. Féadfar trí líne a úsáid má mheasann an fotheidealóir nach ndéanfar aon eolas tábhachtach pictiúir a fholú.

Ba cheart, más féidir, gur abairt iomlán amháin a bheadh i ngach fotheideal. De réir luas na cainte, tá eisceachtaí ann ón moladh ginearálta sin, mar seo a leanas:

- a) Fotheidealú fíor-ama
- b) Féadfar abairtí gearra a chur le chéile in aon fhotheideal amháin mura bhfuil mórán am léitheoireachta ar fáil.
- c) Abairtí an-fhada nach féidir a chur i bhfotheideal singil dhá líne mar go bhfuil siad rófhada.

Tá dhá nós imeachta ann chun cásanna den chineál sin a láimhseáil:

(i) Abairtí fada a bhriseadh ionas go mbeidh dhá abairt nó breis agus dhá abairt ar leith iontu agus iad sin a thaispeáint mar fhotheidil i ndiaidh a chéile.

(ii) Abairt fhada amháin a chur i láthair i mbreis agus fotheideal amháin. Sa chás seo, ba chóir na habairtí a dheighilt ag pointí ag a bhfuil briseadh nádúrtha san abairt sa chaoi gur aonad teanga comhtháite é gach aon fotheideal. Ba chóir tús áite a thabhairt don deighilt ag an teorainn idir clásail. Tá a lán den lucht féachana a cheapann go cabhair é an deighilt a bheith marcáilte le poncanna (trí phonc ag deireadh fotheidil atá le críochnú, agus dhá phonc ag tús an dara cuid den fotheideal).

Mar shampla:

*Nuair a d'oscail mé
an doras...*

*..thuig mé go raibh mé
sa seomra seo roimhe seo.*

2.5 Poncaíocht

Is féidir cur le héifeacht na poncaíochta nuair a bhaintear leas as spás singil ag na pointí seo:

- i) roimh chomharthaí uailbhreasa agus comharthaí ceiste;
- ii) i ndiaidh camóg, idirstadanna, leathstadanna agus lánstadanna i lár fotheidil;
- iii) gach aon taobh de fhleasca (ach gan spás a chur taobh le fleiscíní i lár focail);
- iv) roimh lúibíní tosaigh agus comharthaí athfhriotail;
- v) i ndiaidh lúibíní deiridh agus comharthaí athfhriotail.

2.6 Bristeacha líne

Ba cheart go dtiocfadh deireadh le línte na bhfotheideal san áit a bhfuil briseadh nádúrtha ó thaobh na teanga de – ag deireadh clásail nó frása más féidir.

Cuireann bristeacha líne laistigh d'fhocal isteach ar an léamh agus ba cheart iad a sheachaint.

I gcás fotheidil chomhfhadaithe, ba chóir go dtabharfaí san áireamh cúinsí teanga agus corraí na súl araon. Dá bhrí sin, nuair a bhíonn comhfhadú ar chlé, ar dheis nó sa lár in úsáid ar mhaithe leis an gcainteoir a shuíomh, ní mór smaoineamh go cúramach ar bhristeacha líne. Ba cheart a laghad spáis agus is féidir a chur idir na fotheidil, ionas go mbeidh an t-achar is lú is féidir le taisteal ag an tsúil ó líne go líne.

Ba chóir freisin iarracht a dhéanamh gan cur isteach ar ábhar an phictiúir – is fearr línte fada gearra ná fotheidil ghearra ramhra, ach ní bhíonn sé sin amhlaidh i gcónaí.

I gcás bristeacha líne ar ghlacadóirí a mbaineann cóimheas treoíochta traidisiúnta (4:3) leo agus ar ghlacadóirí scáileáin leathain (16:9), ní mór an bhéim bhunaidh a bhí san fhotheideal a choinneáil.

2.7 Suíomh na bhFotheideal ar an Scáileán

Is iondúil gur gar do bhun an scáileán a shuítear na fotheidil, ach níor cheart dóibh fortheidil ‘ar scáileán’ a fholú, ná aon chuid de bhéal an chainteora ná aon ghníomhaíocht thábhachtach eile a fholú ach oiread. Tá cineálacha áirithe clár ann a mbíonn a lán eolais iontu in íochtar an scáileán agus i gcásanna den chineál sin is fearr na fotheidil ar chur ag uachtar an scáileáin.

Ba cheart fotheidil a thaispeáint go cothrománach agus i dtreo fhoinse na maisíochtaí fuaimne nó, i gcás go ndéantar an cainteoir a shainathint, i dtreo an chainteora.

I gcás fotheideal i ndiaidh a chéile agus iad i mboscaí a mbaineann an mhéid agus an cruth céanna leo, agus an dara bosca le bheith díreach os cionn na háite a raibh an chéad bhosca, ní miste iad a shuíomh ionas nach mbeidh siad san ionad ceannann céanna ar an scáileán. Má dhéantar é sin, is fearr an seans go dtabharfaidh an lucht féachana faoi deara gur tháinig athrú ar an bhfotheideal.

Baintear úsáid fhairsing ar na saolta seo as glacadóirí a mbaineann cóimheas scáileáin leathain 16:9 leo. Nuair a bhaintear leas astu seo chun fotheidil a thaispeáint, ní mór an téacsbhosca a choinneáil slán. Caithfear glacadóirí caighdeánacha a mbaineann cóimheas treoíochta 4:3 leo a thabhairt san áireamh freisin anseo. Is féidir iad a thabhairt slán ach deimhin a dhéanamh de go gcuirtear na fotheidil taobh istigh den ‘Achar Slán le haghaidh Fortheideal’ a bhaineann le taispeáint 14:9.

3. Uainiú agus Sioncronú

Caithfear a ndóthain ama a thabhairt don lucht féachana na fotheidil a léamh. Caithfear é sin a thabhairt san áireamh sa mhéid ama a thaispeántar na fotheidil ar an scáileán. D’fhéadfadh na rátaí taispeána a bheith ag brath ar ábhar an chlár. Mar shampla, i gcás clár ar leith ar nós sobaldrámaí, nuair atá aithne ag an lucht féachana ar na carachtair, d’fhéadfaí na fotheidil a chur i láthair ar bhealach níos tapúla i gcomparáid le dráma nach bhfacthas cheana nó clár faisnéise malltriallach.

I gcás clár réamhthairfeadta, níor chóir, de ghnáth, go dtaispeánfaí de bhreis ar 160 go 180 focal sa nóiméad (fsn) sna fotheidil.

Ba cheart go mbeadh cineál éigin fotheidil ag gabháil leis an gcaint fhollasach go léir. Ba cheart go dtiocfadh an fotheideal i láthair ach a gcuirtear tús leis an gcaint agus ba cheart go n-imeodh an fotheideal ach a dtagann deireadh leis an bpíosa cainte.

Ba cheart go dtarlódh sioncronú nuair a bhíonn tostanna nádúrtha ann ag teorainneacha na n-abairtí sa chaint, nó nuair a thagann athrú ar an radharc.

Ba chóir go gcuirfí na rialacha céanna i dtaobh sioncronú i bhfeidhm ar chainteoirí as seat agus fiú le haithriseoirí as scáileán féin.

4. Athruithe Seat

Nuair a tharlaíonn gearradh ceamara le linn an fothideal a chur i láthair, bíonn ar an lucht féachana filleadh ar thús an fhotheidil, nach bhfuil léite ar fad fós, agus é a léamh ón tús arís. Aithnítear sa tionscal gur dúshlán mór don fhotheidealóir a mhinice agus a thapúla a tharlaíonn na hathruithe seat in a lán de na cláir.

Is ionann 160 fsn agus 800 carachtar sa nóiméad agus ídíonn sé 2 shoicind in aghaidh na líne. Méadaítear na luasanna go dtí 180 fsn nuair a bhaintear úsáid as forlíontáin (agus méadú aon ochtú cuid á chur ar luas na léitheoireachta dá thoradh sin).

Tá treoir ghinearálta anseo faoin gcaoi ar cheart déileáil le gearrthacha ceamara:

- i) Cuirtear an-mhearbhall ar an lucht féachana go minic má fhanann fotheidil ar an scáileán níos faide ná an t-athrú seat; ba chóir é seo a sheachaint.

- ii) Is iondúil go dtagann athrú seat le tús nó deireadh na cainte; ba chóir go gcuirfí tús le fotheidil, dá bhrí sin, de réir mar a athraíonn an seat nuair a thagann sé seo le hurlabhra an chainteora.

- iii) Ba chóir fotheideal a 'dhaingniú' os cionn athrú seat ar feadh soicind amháin, ar a laghad, ionas go mbeidh seans ag an léitheoir teacht isteach ar an bpictiúr nua.

- i) Níor chóir fotheideal a chur isteach níos lú ná soicind amháin roimh ghearradh ceamara ná níor cheart an fotheideal a bhaint as níos lú ná soicind amháin ina dhiaidh.

- ii) Ba cheart, nuair is féidir, go mbeadh na fotheidil i gcomhréir shioncronach go beacht le gearradh ceamara.

- iii) Nuair a bhíonn cinneadh le déanamh i dtaobh abairt amháin a dheighilt ionas go mbeidh breis agus fotheideal amháin ann, 'chaon taobh de ghearradh ceamara, ba chóir go mbeadh an cinneadh sin bunaithe ar é a bheith indéanta an abairt a dheighilt go nádúrtha agus dóthain ama a bheith ann chun na fotheidil a thaispeáint.

5. Teicnící Speisialta

5.1 Béim agus Frásaí

Nuair a bhíonn téacs i gcás uachtair, tig leis seo ardú fuaime a chur i gcéill, cuir i gcás béicíl, agus is féidir béim ar fhocal áirithe a léiriú ach an dath a athrú.

5.2 Tuin an Ghutha

Nuair a bhaineann tábhacht faoi leith le tuin an ghutha chun an míniú a léiriú, agus nuair nach leor dreach an éadain ná comharthaíocht choirp chun an tuin sin a chur in iúl, is féidir úsáid a bhaint as ‘(!)’ agus ‘(?)’ díreach i ndiaidh na cainte chun searbhas agus íoróin a léiriú.

5.3 Sainnithint na gCainteoirí

Is mór an chabhair é úsáid a bhaint as dathanna chun cainteoirí ar leith a shainnithint, ach mar sin féin d’fhéadfaí mearbhall a chur ar an lucht féachana má bhaintear barraíocht úsáide as an gcur chuige seo. Dá bhrí sin, ba chóir gach cainteoir a shainnithint le dath amháin a d’úsáidfí go rialta ó thús deireadh an chláir, más féidir.

De rogha air sin, is féidir leas a bhaint as suíomh an fhotheidil ar an scáileán agus as comhfhadú mar bhealaí chun na cainteoirí a shainnithint. Is féidir gach fotheideal a bhogadh go cothrománach i dtreo an chainteora atá i gceist; ní mór na fotheidil a shuíomh go cúramach má chorraíonn na carachtair thart timpeall agus iad ag labhairt. Féadfar dathanna a úsáid freisin sa chás seo.

5.4 Guthanna as Scáileán agus as Ceamara

Nuair nach léir ón méid atá le feiceáil cá as don chaint as scáileán / as ceamara, ba chóir leas a bhaint as teicnící speisialta.

Is féidir cainteoirí as ceamara a léiriú go héifeachtach ach úsáid a bhaint as na siombailí ‘níos mó ná’ (>) nó ‘níos lú ná’ (<) de réir mar is cuí.

Nuair a bhaintear úsáid as urlabhra as scáileán ó thús deireadh an chláir e.g. i gcláir faisnéise aithriseoireachta, is gnách go ndéantar na fotheidil a lárú gan siombailí.

Áirítear guthanna gutháin, an raidió, fógraí ó challairí poiblí, etc. ar chuid de na cásanna eile nach léir láithreach cá as don ghlór. Cuidíonn sé i gcásanna den sórt sin fortheideal lipéadaithe a chur leis an gcéad fhotheideal ó na foinsí sin (**Féach 2.9 Teicnící Eile**):

CALLAIRE:
"Cuirigí oraibh bhur
gcriosanna sábhála, le
bhur dtoil."

Bíonn gá uaireanta le lipéid ar a bhfuil ainm an charachtair, ar mhaithe le soiléireacht e.g. radhairc shlua nó radhairc sa dorchadas.

JOHN: Céard a bhain do
na soilse?

6. Teicnící Dialóige

Ba cheart go mbeadh eolas fotheidil ag gabháil leis an gcaint fhollasach go léir, ach nuair a bhíonn dialóg ghasta ann, d'fhéadfadh éifeacht 'staccato' nó 'mheaisínghunna' a bheith ann má thaispeántar roinnt fotheidil ghearra as béal a chéile.

D'fhéadfaí dhá réiteach a fháil air seo:

- i) úsáid a bhaint as téacs dúbailte nuair a labhraíonn beirt charachtar nó níos mó ag an am céanna agus iad ag teacht salach ar a chéile, mar shampla:

*An dteastaíonn
uaibh imeacht
anois?*

*Teastaíonn.
Ní theastaíonn.*

Bíonn cainte na beirte laistigh d'fhotheideal amháin – nuair a thagann fotheideal amháin ar an scáileán, ba chóir gurbh ionann sin agus tús an pháosa cainte ag an duine sin.

- ii) Úsáid a bhaint as forlíontáin nó as teidil charnacha.

Bíonn sé seo an-éifeachtach nuair a bhíonn dhá fhotheideal ann a luíonn go nádúrtha lena chéile, cuir i gcás sraith ceisteanna agus freagraí, nó an abairt thráthúil le jóc a chríochnú. Sa chás seo, cuirtear an dara cuid den fhotheideal leis an gcéad chuid nuair a chuirtear tús leis an dara labhra.

Buntáiste eile a bhaineann le forlíontáin is ea go mbíonn cuma níos nádúrtha orthu nuair nach dtaispeántar an bheirt chainteoirí sa seat ceamara céanna.

Ba cheart úsáid chúramach a bhaint as forlíontáin – d’fhéadfadh sé go gcaithfí an chéad chuid den teideal carnach a léamh an athuir, agus d’fhéadfadh ‘aláram bréige’ agus frustrachas teacht as seo.

Teicnící Forlíontáin

I gcás téacs dúbailte agus forlíontán araon, ba chóir don dara cuid a bheith le feiceáil de ghnáth ar an líne díreach faoi bhun na chéad choda. Má tá an dara cainteoir suite ar an scáileán ar thaobh na lámhe deise ón gcéad chainteoir, ansin bogtar an dara cuid den téacs dúbailte faoi dheis:

an chéad chainteoir

an dara cainteoir

Seo treoir ghinearálta i dtaobh téacs dúbailte agus forlíontáin a úsáid:

- i) Is féidir téacs dúbailte a úsáid nuair a labhraíonn beirt charachtar nó breis agus beirt charachtar ag an am céanna.
- ii) Ba cheart tús áite a thabhairt d’fhorlíontáin nuair a labhraíonn beirt charachtar nó breis agus beirt charachtar i ndiaidh a chéile agus gan an t-am ann le fotheidil aonair a chur i láthair.

- iii) Níor chóir, choíche, de bhreis ar cheithre líne a úsáid sa tsraith téacs dúbailte nó sa tsraith forlíontán.

7. Teicnící Eile

- i) Tig le huaschamóga single ‘...’ caint neamhshioncronach a léiriú, e.g. guthú nó smaointe nó aon ní eile nach bhfuil ar an scáileán a bhaineann go follasach leis an gcaint.
- ii) Tugann téacs neamh-mharcáilte i gcás uachtair agus íochtair caint shioncronach le fios, i.e. tá an cainteoir le feiceáil (formhór an ama) agus leanann na teidil ansin.
- iii) Tig le huaschamóga dúbailte “...” caint atá á cur i láthair ar bhealach meicniúil a léiriú, e.g. an raidió, callaire etc. nó píosa athfhriotail ó dhuine nó ó leabhar.
- iv) Léiríonn téacs idir lúibíní gur cogarnaíl nó caint leataobhach atá ar siúl.
- v) Is féidir lúibíní a úsáid freisin chun an chaoi a labhraíonn duine a léiriú:

(AG SLOGADH NA bhFOCAL) Ní raibh sé ann.

vi) Is féidir lipéad a chur le foinse na cainte ach ceannlitreacha a úsáid agus idirstad ina ndiaidh:

CALLAIRE:

*“Cuirigí oraibh bhur
gcriosanna sábhála, le bhur
dtoil.”*

JOHN: Céard a bhain do na soilse?

vii) Níor chóir úsáid a bhaint as giorrúcháin aduaine, ar nós SFX.

8. Maisíochtaí fuaime

Ba chóir fotheideal a chur le haon mhaisíocht fuaime nach bhfuil intuigthe láithreach ón aicsean atá le feiceáil. Áirítear anseo maisíochtaí fuaime a thagann chun léire san aicsean ina dhiaidh sin, e.g. ag guthán ag bualadh sula bpioctar suas é, pléascán taobh amuigh sula léimeann gach duine isteach faoin mbord.

Is fearr ráitis thuairisciúla de ghnáth ná litriú onamataipéach ó thaobh maisíochtaí fuaime de. Ach ní mór an comhthéacs agus an seánra (cartúin i gcomparáid le drámaíocht, mar shampla) a thabhairt san áireamh.

Is fearr LÁMHACH de ghnáth ná BANG!!!

Is féidir fotheidil mhaisíochtaí fuaimne a úsáid go cliste freisin chun atmaisféar cúlra a chruthú le haghaidh radhairc:

GÁIR ÓN SLUA

CABAIREACHT BHEOGA

Nuair a bhaintear leas as dath cúlra (e.g. téacs bán ar chúlra dearg) agus as téacs cás uachtair, déantar idirdhealú idir fotheidil mhaisíochtaí fuaimne agus fotheidil chainte.

9. Ceol

Ba chóir teideal an cheoil atá á sheinm, ar a laghad ar bith, a thabhairt. Nuair is féidir, ba cheart focail amhráin a thabhairt. Tá sé seo antábhachtach nuair atá daoine óga le breathnú ar an gclár. Baineann tábhacht faoi leith le cláir phopcheoil, le ceoldrámaí agus le hamhráin a bhaineann le snáithe an scéil.

Ba chóir liricí amhráin a fhotheidealú focal ar fhocal; ach, más amhrán antapa é, féadfar rann nó véarsa iomlán a fhágáil ar lár.

Ba chóir leas a bhaint as comhartha chun liricí amhráin a léiriú go soiléir. Is iad an 'hais' nó 'géar' na comharthaí is minice a mbaintear úsáid astu. Nuair a bhíonn an chaint agus an t-amhrán measctha ina chéile, ba chóir gach teideal a chomharthú go cúramach.

D'fhéadfadh corr-fhotheideal chun ceol atmaisféir a léiriú, má tá sé sin tábhachtach ó thaobh insint an scéil de, a bheith an-éifeachtach.

CEOL GAELACH

Ba cheart fotheidil den chineál sin a spáráil.

Tarlaíonn sé uaireanta go mbíonn radhairc i ndiaidh a chéile ann agus é dubh dorcha iontu, agus is le hathruithe sa cheol a léirítear an t-athrú ó radharc go radharc. Sna cásanna sin, má bhíonn an t-am ann chuige, ba chóir don fhotheidealóir fotheidil den chineál seo a úsáid:

CEOL MEIDHREACH BANNA RINCE

Ansin, nuair a thagann athrú suntasach ar luas an cheoil, cuirtear an fotheideal seo i láthair:

ATHRAÍONN GO CEOL MALL RINCE

Ar an gcaoi sin, cuirtear in iúl don lucht féachana bodhar go bhfuil radharc nua anois ann.

10. Ciúnas

Nuair a bhíonn tostanna fada gan aon chaint i gcláir, d'fhéadfadh amhras teacht ar an lucht féachana go bhfuil an córas teilithéacs tar éis cliseadh. I gcásanna den sórt sin, is mór an cúnamh é fortheideal míniúcháin a chur isteach, ar nós:

CEOL TOSAIGH

TOST FADA

CEOL RÓMÁNSÚIL

11. Cliseadh sna Fotheidil

Baineann frustrachas le cliseadh fotheideal i gcás an té atá ar bheagán éisteachta ar an gcaoi chéanna is a bhaineann sé le cliseadh fuaime i gcás an té a bhfuil éisteacht aige/aici.

Má chliseann ar na fotheidil, ní mór fortheideal a chur ar an scáileán go tapa ina ngabhtar leithscéal faoin gcliseadh; má bhíonn moill ar tharchur na bhfotheideal a chur ina cheart, ba chóir é sin a mhíniú go luath.

12. Cláir a Fhaightear Isteach

Nuair a bhíonn fotheidil a fhaightear isteach á dtiontú ag craoltóirí ar mhaithe le comhlíonadh na n-íoschaighdeán atá leagtha amach sna treoirlínte, glactar leis nach féidir i gcónaí sioncronú iomlán ná na caighdeáin rátaí láithreoireachta a bhaint amach.

13. Fotheidil don lucht féachana beartaithe, ar a n-áirítear páistí

Mar gheall ar an luas agus an chastacht a bhaineann le fotheidil de ghnáth, d'fhéadfadh sé go ndéanfaí mionlach de phobal na mbodhar, nach bhfuil an léamh chomh láidir acu, a eisiáimh. I gcás a lán páistí atá bodhar ón uair a rugadh iad, tá ráta 70-80 focal sa nóiméad oiriúnach agus na fotheidil á gcur i láthair.

Ba cheart cuimhneamh ar na trí sheift thábhachtacha seo san eagarthóireacht:

- i) Laghdaigh an luas léitheoireachta agus bain amach focail agus abairtí nach bhfuil gá leo – laghdófar an méid téacs dá thoradh sin.
- ii) Cuir an bhrí ar fad in iúl.
- iii) Méadaigh an úsáid a bhaintear as fotheidil trí líne agus laghdaigh líon na bhforlíontán.

Ba cheart gur léiriú dílis ar an gcaint a bheadh sna fotheidil; níor chóir, dá bhrí sin, cinsireacht a dhéanamh orthu.

13.1 Fotheidil do Pháistí

Baineann a lán páistí bodhra os cionn 11 bhliain tairbhe as fotheidil chaighdeánacha; mar sin féin, bíonn fotheidil shimplí de dhíth ar pháistí faoi bhun 11 bhliain. Tá na treoirlínte seo a leanas á moladh le haghaidh fotheidealú clár atá dírithe ar pháistí faoi bhun 11 bhliain.

- i) Ba cheart an glór agus na fotheidil a mheaitseáil an oiread agus is féidir.
- ii) Ba chóir straitéis a ullmhú ina bhfágfar focail ar lár seachas focail a ghiorrú, ar mhaithe le fad na n-abairtí a ghiorrú.

14. Fotheidealú fíor-ama

Baineann deacrachtaí móra, don fhotheidealóir agus don lucht féachana araon, le táirgeadh agus tarchur fotheideal ar bhonn fíor-ama. Na teicnící fotheidealúcháin atá ann faoi láthair, le haghaidh craoltaí beo go háirithe, ní thugann siad an tseirbhís ardchaighdeáin chéanna a mbítear ag súil léi ó scrípteanna a bhíonn ullmhaithe roimh ré. Níor cheart úsáid a bhaint as na teicnící sin ach ar na hócáidí sin nach mbíonn dóthain ama ann na fotheidil a ullmhú ar bhealaí eile.

Nuair a chuirtear fotheidil le chéile le haghaidh ábhair faisnéise ar nós na nuachta, ba chóir go gcuirfí brí iomlán an ábhair in iúl.

14.1 Treoirlínte le haghaidh Fothidealú Fíor-ama

I ngach uile chás, caithfear iarracht a dhéanamh cloí leis an méid seo:

- i. Ba chóir go mbeadh céatadán réasúnach de na focail a dúradh san fhotheideal.
- ii. Ba chóir go mbeadh fíricí tábhachtacha le feiceáil mar chéatadán téagartha den teachtaireacht scríofa.
- iii. Seachain fíricí tábhachtacha nach gá nó atá éagsúil leis na chéad fhíricí.
- iv. Nuair is féidir, seachain bristeacha líne nach bristeacha nádúrtha teanga iad (briathra a dheighilt etc.)
- v. Féach leis na fotheidil a choinneáil leis na hathruithe seat (sioncronú).
- vi. B'fhéarr gan fotheidil a leagan anuas ar fhortheidil físe atá ann cheana féin (sa nuacht, is minic nach féidir é seo a sheachaint, agus sa chás sin féadfar ainm an chainteora a chur san fhotheideal, má tá sé sin ar eolas.)
- vii. Ba cheart fortheideal ina ngabhtar leithscéal a sheoladh i gcás go ndéantar botún mór nó go mbíonn an fotheideal dothuigthe; agus, más gá, cuir an fotheideal ar siúl arís agus an botún ceartaithe ann.

Nuair a bhíonn téacsanna ullmhaithe á gciúáil le haghaidh codanna den chlár a mbaineann script leo:

- i) Féach leis na téacsanna a chiúáil ionas go meaitseálfaidh siad go dlúth na focail atá á rá ó thaobh am tosaithe de.
- ii) Féach le hainmneacha na gcainteoirí, más ann dóibh, a chur isteach sa chás gur foláíodh na fortheidil atá san fhíseán féin.
- iii) Má thiteann tú ar gcúl, ná déan téacsanna a chiúáil amach as éadan – fág cuid acu ar lár agus lean ort ón áit cheart.

15. Seirbhísí Digiteacha

De bharr an teilifís dhigiteach a bheith tagtha ar an bhfód, tá an deis ann feabhas a chur ar fhotheidil ón taobh físiúil agus ón taobh teicniúil de araon. Bealach amháin ina bhféadfaí iad a

fheabhsú is ea clófhoireann níos soléite a thabhairt isteach agus úsáid a bhaint as siombailí. Is ar mhaithe le taitneamh níos fearr fós ag an lucht féachana as an teilifís a thabharfaí isteach na hathruithe seo. Níor cheart iad a thabhairt isteach ar shlí a chuirfeadh as don phríomhchuspóir atá le seirbhís na bhfotheideal, is é sin cuidiú leis an tuiscint ar chláir atá ag na bodhair agus ag daoine atá ar bheagán éisteachta.

Leagtar síos caighdeáin sna treoirínte i dtaobh comhaid fotheideal atá ann cheana féin agus a scríobhadh ar bhonn analógach a thiontú lena n-úsáid ar Theilifís Trastíre Dhigiteach (DTT) agus ar sheirbhísí digiteacha eile fearacht seirbhísí satailíte agus MMD. Ní hé aidhm na dtreoirínte seo bac a chur ar fheabhsúcháin eile amach anseo; is éard atá i gceist an dul chun cinn a dhéanfar a rialú ionas nach gcuirfeadh athrú suntasach ar bith

ar an gcleachtas reatha mura mbeidh machnamh agus comhairliúchán cúramach déanta ina thaobh sin.

- i) In aon chraoladh ar Theilifís Trastíre Dhigiteach (DTT), bainfear úsáid as clófhoireann Tiresias sna fotheidil go léir.
- ii) Ba chóir seirbhísí digiteacha eile a spreagadh le leas a bhaint as an bhformáid seo nó as formáid chomh cosúil léi agus is féidir.
- iii) 24 líne theilifíse don cheannlitir ‘V’ is ea an mhéid ainmniúil atá le bheith sna fotheidil.
- iv) De bharr aga folaigh, níor cheart úsáid a bhaint as dian-fhotheidil cheithre líne, ar a n-áirítear fotheidil i “bhforlíontáin”. (Ciallaíonn “aga folaigh” cur i láthair na bhfotheideal ar an scáileán. Ciallaíonn “dian-fhotheidil” fotheidil ina mbíonn a lán téacs i rónna na bhfotheideal.)
- v) Fotheidil a thiontaítear ó chomhaid reatha EBU 3264 (nó cosúil leo) nó ó théipeanna réamhthairfeadta beo 335, coimeádfaidh siad, an oiread agus is féidir, an suíomh agus na bristeacha líne a bhain leis na fotheidil bhunaidh.
- vi) 12 dhath ar a mhéad a bheidh sa raon dathanna; beidh an raon dathanna sin fíorchosúil leis an raon a bhaineann le teilithéacs analógach.

An cleachtas atá ann faoi láthair ‘#’ a úsáid chun ceol a chur in iúl, b’fhéidir go n-athrófaí é agus gur dhá leathchamán a d’úsáidfí mar chuid de chlófhoireann Tiresias.

16. NITHE EILE

16.1 Éigeandálaí Náisiúnta

Ní mór daoine bodhra agus daoine nach bhfuil an éisteacht go maith acu a choinneáil ar an eolas faoi éigeandálaí náisiúnta agus idirnáisiúnta.

Agus eolas faoi éigeandálaí á chraoladh, ba cheart go dtabharfaí an t-eolas céanna, ar a n-áirítear uimhreacha gutháin ábhartha; b'fhearr an t-eolas sin a thabhairt i bhfortheidil oscailte agus dóthain ama a thabhairt leis na sonraí a scríobh.

16.2 Fortheidil ina nGabhtar Leithscéal

Nuair is féidir, ba cheart leithscéal nó míniú cuí a tharchur chomh luath agus is féidir tar éis cliseadh ar bith sna fotheidil.

Craoltóirí a bhfuil dualgas orthu fotheidil a sholáthar, caithfidh siad deimhin a dhéanamh de go ndéantar fotheidil choinbhinsiúnacha (a tharchuirtear ar líne thiomnaithe laistigh den VBI agus a ndéantar iad a rochtain de ghnáth trí Leathanach 888 ar an gciarraltán) a sholáthar ar gach uile sheirbhís tarchuir analógach trastíre agus dhigiteach satailíte. Ba cheart do na craoltóirí sin, an oiread agus is féidir é, deimhin a dhéanamh de gur féidir fotheidil a thabhairt ar aghaidh slán chuig córais atarchuir; áirítear ar na córais sin córais chábla, MMD, agus córais eile nach iad.

Moltar do chraoltóirí taithí a fháil ar sholáthar agus tarchur fotheideal digiteach. Sa chás go ndéantar fotheidil a sholáthar ar mhodh coinbhinsiúnach agus ar mhodh digiteach araon, ní thabharfar ach an acmhainn fotheideal coinbhinsiúnach san áireamh agus na spriocanna don fhotheidealú á gcinneadh.

Treoirlínte ón BAI

Teanga Chomharthaíochta na hÉireann

Réamhrá

I gcomhréir leis na forálacha ábhartha den Acht Craolacháin 2009, tá Údarás Craolacháin na hÉireann tar éis rialacha a leagan amach de réir mar a cheanglaítear faoi Alt 43(1)(c); **na Rialacha maidir le Rochtain** is teideal do na rialacha sin. Tá fáil ar chóip de na Rialacha maidir le Rochtain ar www.bai.ie nó féadfar cóip a iarraidh ar an Údarás.

Is é seo an doiciméad dar teideal **Treoirlínte ón BAI – Teanga Chomharthaíochta na hÉireann**. Sa doiciméad seo tugann an BAI cuntas ar na caighdeáin ghinearálta agus theicniúla atá riachtanach i dtaca leis an soláthar i dTeanga Chomharthaíochta na hÉireann. Is é aidhm na dtreoirlínte seo tacaíocht a thabhairt do chur i bhfeidhm Rialacha Rochtana an BAI ó thaobh Theanga Chomharthaíochta na hÉireann de. Admhaíonn an BAI an cúnaimh a fuair sé ón doiciméad ó Ofcom dar teideal ‘Guidance On Standards for Sign Language’ agus an doiciméad seo á ullmhú aige. Féadfar na treoirlínte a athrú ó thráth go chéile, de réir mar is cuí.

Teanga Chomharthaíochta na hÉireann

Is í Teanga Chomharthaíochta na hÉireann teanga dhúchais phobal na mbodhar in Éirinn. Is teanga fhísiúil, spásúil í, agus tá comhréir agus struchtúr casta gramadaí dá cuid féin aici. Tá teanga chomharthaíochta faoi leith dá gcuid féin ag tíortha faoi leith.

Na spriocanna atá leagtha amach sna Rialacha maidir le Rochtain, is leis an soláthar i dTeanga Chomharthaíochta na hÉireann a bhaineann siad.

1. Formáid

Tá dhá bhealach ann chun rochtain teanga chomharthaíochta ar chlár a sholáthar:

- (i) **Ateangaireacht.** Déanann duine ateangaireacht agus comharthaíonn sé/sí clár bheo nó thaifeadta nó míreanna de chlár. Is iondúil go ndéantar an íomhá den ateangaire a leagan anuas ar an gclár. Déantar tagairt dó seo níos faide anonn sa doiciméad seo mar ‘ionsáiteán forleagtha’.
- (ii) **Cur i láthair.** Is láithreoir, aithriseoir nó tuairisceoir teanga chomharthaíochta a sholáthraíonn formhór na teanga sa chlár nó sa mhír den chlár. Déantar ateangaireacht ansin ar na comharthaí agus déantar iad a ‘ghuthú’; cuirtear fotheidil nó fortheidil leo de réir mar is cuí.

Is modhanna bailí iad an cur i láthair agus an ateangaireacht chun na dualgais atá ann leis Rialacha maidir le Rochtain a chomhlíonadh.

2. Riachtanais Ghinearálta

2.1 Formáid an tsoláthair theanga chomharthaíochta

Faoin leagan amach teicniúil atá ar an gcóras tarchuir analógaigh faoi láthair, ní féidir clár chomharthaithe a chraoladh ach i bhformáid oscailte.

2.2 Cumas comharthú a dhéanamh

Ba chóir do chraoltóirí deimhin a dhéanamh de go bhfuil na hateangairí teanga chomharthaíochta cumasach agus líofa i dTeanga Chomharthaíochta na hÉireann.

2.3 Fuaimeanna as scáileán

Ba chóir don ateangaire nó don láithreoir teanga chomharthaíochta a chur in iúl go bhfuil fuaimeanna as scáileán ann (e.g. guthán ag bualadh, cnag ar an doras, nó lámhach) i gcás go bhfuil siad sin tábhachtach ó thaobh tuiscint a fháil ar an gclár.

2.4 Sioncrónú

Ba chóir go gcuirfí tús leis an ateangaireacht teanga chomharthaíochta ach a dtosaíonn an chaint. Tharlódh nach mbeadh sé seo indéanta i gcónaí agus ateangaireacht á déanamh ar chlár bheo.

Tá a fhios gur féidir le huathleideoirí cúnamh a thabhairt d'ateangairí bodhra agus go gcuidíonn siad le sioncrónú a bhaint amach.

Ba chóir go mbeadh uainiú na n-abairtí comharthaithe bord ar bord leis an gcaint an oiread agus is féidir. Ar an gcaoi chéanna, i gcás láithriú teanga chomharthaíochta ba chóir go mbeadh abairt “ghuthaithe” bord ar bord an oiread agus is féidir leis an teanga chomharthaíochta.

Ach tabharfar faoi deara nach ionann an struchtúr gramadaí atá ag Teanga Chomharthaíochta na hÉireann agus an Béarla agus nach féidir le teanga amháin acu an teanga eile a mheaitseáil go díreach. Ba cheart tréaniarracht a dhéanamh, nuair is féidir, an t-eolas céanna a thabhairt don lucht féachana uile.

2.5 Monatóireacht

Ba chóir do chraoltóirí teagmháil a dhéanamh le pobal na mbodhar agus a gcuid ionadaithe ar mhaithe le monatóireacht a dhéanamh ar éifeacht na seirbhíse.

2.6 Leithscéal faoi chliseadh seirbhíse

Nuair is féidir é, ba cheart fortheideal nó fotheideal a thaispeáint nuair a chliseann ar an tseirbhís.

3. Treoirínte a bhaineann go sainiúil le Teanga Chomharthaíochta na hÉireann

3.1 Caighdeán na taispeána

Nuair a bhíonn amhránaí á thaispeáint ar an scáileán taispeána, ba chóir go mbeadh sé/sí sách mór agus an taifeach sách grinn le go mbeadh feiceáil ar chorraíl uile na coda uachtaraí den cholainn mar aon leis na géaga, na lámha agus na méaracha, an ghualainn, an muineál agus gach corraíl san éadan agus gach gotha gnúise. Ba cheart go n-aithneofaí go furasta agus go beacht na gothaí tábhachtacha go léir lena gcuirtear brí in iúl sa teanga chomharthaíochta.

3.2 Méid agus cruth na n-ionsáiteán forleagtha

Ní mór don ionsáiteán a bheith ar mhéid a fhágfaidh go mbeidh na gothaí colainne agus gnúise a luaitear thuas so-aitheanta agus an lucht féachana achar normálta ón scáileán.

Is gnách go gcomhlíontar an coinníoll seo ach íomhá den amhránaí, agus é/í gan chorraí, a fhrámú ionas go mbeidh an séú cuid d'achar an phictiúir a ghlacadh aige/aici.

I gcás clár atá dírithe ar dhaoine bodhra thar aon dream eile agus atá san fhormáid “oscailte”, teicníc mhaith is ea an íomhá a laghdú 25%, cuir i gcás, agus an spás atá fanta ina dhiaidh sin a úsáid chun an t-ateangaire a shuíomh.

3.3 Éadach agus dathanna cúlra a bhíonn le roghnú

Ní mór an té atá ag comharthú a bheith le feiceáil go soiléir, mar shampla trí leas a bhaint as dathanna pléineáilte atá i gcodarsnacht lena chéile agus as soilsiú feiliúnach. Níor cheart go dtarraingeofaí an iomarca d'aird an lucht féachana ar an gcuma atá ar an ateangaire le féachaint air/uirthi (e.g. an t-éadach agus na giuirléidí atá sé/sí a chaitheamh).

3.4 Sainaithint na gCainteoirí

Is féidir é seo a thabhairt i gcrích le teicnící ar nós tagairt ag an amhránaí do dhuine ar leith trí athruithe i bhféachaint na súl agus suíomh na colainne, nó trí ainm an chainteora a thabhairt agus aithris a dhéanamh air/uirthi. (Carachtracht a thugtar ar an teicníc seo.)

Treoirlínte ón BAI

Clostuairisc

Réamhrá

I gcomhréir leis na forálacha ábhartha den Acht Craolacháin 2009, tá Údarás Craolacháin na hÉireann tar éis rialacha a leagan amach de réir mar a cheanglaítear faoi Alt 43(1)(c); **na Rialacha maidir le Rochtain** is teideal do na rialacha sin. Tá fáil ar chóip de na Rialacha maidir le Rochtain ar www.bai.ie nó féadfar cóip a iarraidh ar an Údarás.

Is é seo an doiciméad dar teideal **Treoirlínte ón BAI – Clostuairisc**. Sa doiciméad seo tugann an BAI cuntas ar na caighdeáin ghinearálta agus theicniúla atá riachtanach i dtaca leis an soláthar Clostuairisce. Is é aidhm na dtreoirlínte seo tacaíocht a thabhairt do chur i bhfeidhm Rialacha Rochtana an BAI ó thaobh Clostuairisce de. Féadfar na treoirlínte a athrú ó thráth go chéile, de réir mar is cuí. Admhaíonn an BAI an obair a rinne iarchuibhreannas AUDETEL agus an cúnamh a fuair sé ó dhoiciméad Treorach Ofcom ar Chaighdeáin Chlostuairisce agus an doiciméad seo á ullmhú aige.

Clostuairisc

Is ionann Clostuairisc agus tráchttaireacht lena dtugtar tuairisc ó bhéal do bhreathnóir nach bhfuil an t-amharc go maith aige/aici ar an méid atá ag titim amach ar an scáileán ag aon tráth faoi leith, ionas go mbainfidh an breathnóir sin brí agus taitneamh as an gclár.

1. Na nithe a bhfuil tuairisc le tabhairt orthu

Seo cuntas achomair ar na gnéithe de chlár ar cheart tuairisc a thabhairt orthu.

i) Carachtair

Ba cheart clostúairisc a thabhairt ar éadach, tréithe fisiciúla, gotha gnúise, comharthaíocht choirp, cúlra eitneach (má bhaineann sé sin le scéal an chláir) agus aois an charachtair.

ii) Suíomhanna

Ba cheart tuairisc a thabhairt ar an suíomh agus ar athruithe suímh, aon uair is féidir.

iii) An tráth den lá

Ba cheart tuairisc a thabhairt ar an tráth den lá atá ann, más cuí.

iv) Aicsean ar an scáileán

Ba cheart tuairisc a thabhairt ar an aicsean ar an scáileán.

v) Fuaimeanna nó maisíochtaí fuaime

Ba cheart tuairisc a thabhairt ar fhuaimeanna nó ar mhaisíochtaí fuaime nach bhfuil so-aitheanta.

vi) Fortheidil fhotheidealaithe

Ba cheart tuairisc a thabhairt ar aon chomharthaí nó scríbhneoireacht ábhartha ar an scáileán.

vii) Teidil ag Tús an Chláir agus/nó Creidiúintí ag Deireadh an Chláir

2. An uair ba chóir tuairisc a thabhairt

Níor cheart don chlostuairisc trasnaíl a dhéanamh ar an dialóg.

Is le linn tostanna sa dialóg ba chóir don chlostuairisc a bheith ann. Ní fhéadfaidh sí trasnaíl a dhéanamh ar an dialóg ach amháin nuair is dialóg neamhthábhachtach í nó dialóg a bhfuil fotheidil nó fortheidil á gcur léi agus sa chás sin féin ní mór go mbeadh eolas ábhartha á thabhairt aici nó an fotheideal nó go mbeadh an fortheideal á léamh aici. Más gá, is féidir clostuairisc a chur os cionn liricí amhráin.

Níor cheart go mbeadh clostuairisc ann os cionn dialóg phríomhúil. Níor cheart go mbeadh clostuairisc ann os cionn maisíochtaí fuaime, sa chás gur maisiú oiriúnach iad na maisíochtaí sin ar an scannán nó an tuairisc, ná os cionn ceol tábhachtach cúlra.

3. Na nithe nach bhfuil tuairisc le tabhairt orthu

Níor cheart tuairisc a thabhairt ar thuairim phearsanta an té atá ag tuairisciú i dtaca leis an aicsean ar an scáileán. Mar shampla, rud dofheicthe ar nós inspreamhadh nó réasúnaíocht don aicsean ar an scáileán – níor cheart tuairisc a thabhairt air sin.

Má tharlaíonn botúin san eagarthóireacht nó sa leanúnachas, níor cheart aithris a dhéanamh orthu sin sa chlostuairisc.

4. Leibhéal Fuaime an Chláir

Nuair a chuirtear tráchtairacht thuirisciúil isteach i gclár, ní mór fuaim chúlra an chláir a ísliú ionas go mbeidh an tuairisc le cloisteáil go soiléir. Ba chóir deimhin a dhéanamh de nach bhfuil leibhéal fuaime na haithriseoireachta níos airde ná leibhéal fuaime an chúlra.

De ghnáth, ba chóir leibhéal fuaime na haithriseoireachta a choinneáil ag leibhéal seasmhach. Socraítear glór na haithriseoireachta ag leibhéal seasmhach ag tús an taifeadta agus is féidir a mhéad a chéimneofar leibhéal na príomhfhuaime ag na pointí cuí a réamhshocrú leis an stáisiún oibre.

5. Taifeadadh na Clostuirisce

Bíonn eolas físe agus fuaime ar fáil do dhaoine a bhfuil amharc na súl acu, ní hionann agus an lucht féachana lagamhairc, a bhíonn ag brath ar gach uile fhocal a bheith soiléir. Níor chóir an tuairisc a thabhairt faoi dheifir, dá bhrí sin; ba chóir go mbeadh gach uile fhocal soiléir, inchloiste agus tráthúil ionas nach dtiocfaidh sí salach ar an dialóg atá á cur i láthair.

Cé gur chóir go mbeadh an glór neodrach, d'fhéadfadh sé gur cheart mothúchán a chur leis ag pointí éagsúla i scannáin éagsúla chun an mothúchán a bhaineann leo agus forbairt an phlota a chur in iúl. I gcás coiméide, ba chóir an aithriseoireacht a thabhairt ar bhealach seasmhach, ach meangadh beag a bheith ann freisin. Ach níor cheart don chlostuirisc a bheith ina taispeántas a tharraingeodh aird uirthi féin.

Ba cheart fanacht glan ar leaganacha cainte ‘scannánúla’ ar nós ‘tá an ceamara ag peanáil faoi chlé’ etc. Níor cheart do chlostuairisc cinsireacht a dhéanamh ar an méid atá ar an scáileán.

6. Gramadach agus Teanga

- i) A mhéad is féidir é, ba chóir an aimsir ghnáthláithreach a úsáid i gcás gníomhaíochtaí leanúnacha.
- ii) A mhéad is féidir é, ba chóir abairtí iomlána a úsáid.
- iii) Ní mór ainmneacha dílse a úsáid. Ní mór go dtuigfeadh an lucht féachana lagamhairc cé na carachtair a bhfuiltear ag trácht orthu sa tuairisc. Má bhaintear úsáid as ‘sé’ / ‘sí’, d’fhéadfaí mearbhall a chur ar an lucht féachana. Má tá baol míthuisceana ar bith ann i gcás go bhfuil daoine éagsúla ar an scáileán ag an am céanna, ba chóir úsáid a bhaint as ainmneacha dílse chun é sin a thabhairt chun léire.
- iv) Tá aidiachtaí tuairisciúla tábhachtach, ach níor chóir go léireoidís tuairim phearsanta an tuairisceora.
- v) Ba cheart leithéidí ‘Feicimid...’ ‘Os ár gcomhair...’ a sheachaint de ghnáth.

7. Ord tosaíochta don eolas

Cuid ríthábhachtach den chlostuairisc is ea an cur síos a dhéantar ar an suíomh mar atá sé; gan treoir ina thaobh seo, d'fhéadfadh an té atá ar bheagán amhairc dul amú sa scéal nó san aithriseoireacht.

Nuair a bhíonn cúpla duine ag labhairt ag an am céanna, ní mór an té atá ag labhairt aon tráth faoi leith a léiriú go soiléir. Ní miste, go minic, ainmneacha dílse a thabhairt arís is arís eile ionas nach mbeidh amhras ar bith ar an lucht féachana i dtaobh cé atá ag labhairt nó ag gníomhú.

Níor cheart íomhánna meafaracha ná leaganacha cliste cainte a úsáid ach amháin sa chás go dtagann friotal den chineál sin le stíl an chláir.

Níor cheart an iomarca mionsonraí a thabhairt. Ní gá mionsonraí tuairisciúla a lua, ach amháin nuair is iad ábhar an chláir iad.

Seachain tuairisciú iomarcach a d'fhéadfadh an mothú a bhaineann leis an radharc a lagú nó a d'fhéadfadh a bheith tuirsiúil nó fiú bioránach.

Níor cheart tuairimí pearsanta a thabhairt ná léirmhíniú a thabhairt a nithe a tharlaíonn; mar sin féin, ní mór freisin leideanna tábhachtacha físiúla a thabhairt don lucht éisteachta lagamhairc a d'fhéadfadh dul amú orthu.

Níor chóir nithe follasacha a lua sa chlostuairisc; cuir i gcás, nuair a bhuaileann an guthán nó cloigín dorais, ní gá cur síos a dhéanamh air sin ach amháin i gcás gur fuaimeanna neamhghnácha atá i gceist.

8. Sobaldrámaí

I gcás fhormhór na sobaldrámaí, ní bhíonn an seans iontu tuairiscí fada a thabhairt mar go leanann na dialóga go gasta i ndiaidh a chéile agus is annamh a bhíonn radhairc iontu gan aon dialóg. An lucht féachana a bhreathnaíonn go rialta ar shobaldrámaí, is gearr go dtéann siad i gcleachtadh ar ghuthanna na gcarachtar. Nuair a thugtar carachtar nua isteach sa sobaldráma, cuidíonn sé leis an lucht féachana aithne a chur go tapa ar an gcarachtar sin má thugtar tuairisc ar a c(h)uid tréithe fisiciúla; ní gá eolas breise beathaisnéise a thabhairt mar gur féidir teacht ar an eolas sin sna seachtainí ina dhiaidh sin.

9. Cláir faisnéise cúrsaí reatha

I gcláir chúrsaí reatha, ní bhíonn an deis chéanna ann clostuirisc a thabhairt ós rud é go mbíonn siad foclach, ach ba chóir a bhreithiúnas féin a thabhairt ar gach clár faoi leith. Ba chóir tuairisc a thabhairt ar fhotheidil nó fortheidil i gcláir den chineál sin.

10. Ócáidí Spóirt agus Ócáidí Beo

Is deacair tuairisc a thabhairt ar chláir bheo agus ar thráchtareacht reatha araon, ach is féidir é a dhéanamh i gcás cláir áirithe.

Is féidir craoltóirí a spreagadh le riachtanais na ndaoine ar bheagán amhairc a thabhairt san áireamh gan clostuirisc a bheith riachtanach (trí laghdú a dhéanamh ar an méid téacs ar an scáileán agus ar shonraí táblacha.)

11. Cláir do pháistí

Tá cinneadh déanta ag an BAI gur cheart béim ar leith a chur ar sheirbhísí rochtana do pháistí. Nuair a bhíonn tuairisc á scríobh in aon turas i gcomhair clár do pháistí, ba cheart an fhoclaíocht agus dul na n-abairtí a chur in oiriúint don aoisghrúpa ar lena aghaidh an clár. Ba cheart go mbeadh tuin na haithriseoireachta ag teacht le tuin an chláir féin.

12. Leithscéal faoi bhriseadh seirbhíse

Nuair is féidir, ba cheart leithscéal nó míniú cuí ó bhéal a tharchur chomh luath agus is féidir tar éis don tseirbhís chlostuairisce a bheith cailte nó briste.

iii.

Forálacha Reachtacha

Foráiltear an méid seo a leanas in **Alt 43(1)(c) den Acht Craolacháin 2009**: -

"Déanfaidh an tÚdarás, faoi réir cheanglais alt 41(2), agus de réir fho-alt (4), rialacha ("rialacha craolacháin") a ullmhú, agus a athmheas ó am go ham de réir riachtanas na hócáide, maidir leis na nithe seo a leanas:—

(c) na bearta sonracha a cheanglaítear ar gach craoltóir a dhéanamh chun an tuiscint agus an taitneamh a chur chun cinn a bhainfidh—

- i) daoine atá bodhar nó a bhfuil mallachar éisteachta orthu,
- ii) daoine atá dall nó caoch, agus
- iii) daoine a bhfuil mallachar éisteachta orthu agus atá caoch,

as cláir a tharchuirtear ar aon seirbhís craolacháin a sholáthraíonn an craoltóir."

Foráiltear an méid seo a leanas in **alt 43(2) den Acht Craolacháin 2009**:-

"Gan dochar do ghinearáltacht fho-alt (1)(c), ceanglófar le rialacha craolacháin maidir leis an mír sin ar gach craoltóir bunábhair closamhairc bearta sonraithe a dhéanamh chun rochtain a sholáthar ar an mbunábhar sin ag daoine atá bodhar nó a bhfuil mallachar éisteachta orthu, ag daoine atá dall nó caoch, agus ag daoine a bhfuil mallachar éisteachta orthu agus atá caoch trí sheirbhísí sonraithe ar nós na seirbhísí seo leanas—

- (a) teanga chomharthaíochta,
- (b) seirbhísí teilitéacs,
- (c) fotheidealú, agus clostúairisc, agus
- (d) Aird a thabhairt ar cibé acu atá an bunábhar roimhe seo á sholáthar -
 - (i) Go laethúil nó ag tráthanna rialta eile,
 - (ii) Ag amanna féachana móréilimh chomh maith le hamanna eile, agus
 - (iii) I gcomhair nuachta agus nithe a bhaineann le nuacht chomh maith le nithe eile."

Foráiltear an méid seo a leanas in **Alt 43(3) den Acht Craolacháin**

2009: -

“Féadfar le rialacha faoi fho-alt (1)(c), maidir le haon tréimhse a bheidh sonraithe iontu dar tosach tráth rite an Achta seo nó dá éis, a cheangal ar chraoltóir a chinntiú go ndéanann céatadán sonraithe clár a tharchuirtear ar sheirbhís craolacháin a sholáthraíonn sé nó sí sa tréimhse sin modhanna sonraithe a úsáid trína bhféadfar an tuiscint agus an taitneamh a chur chun cinn a bhainfidh daoine dá dtagraítear i bhfomhíreanna (i), (ii) agus (iii) den mhír sin as an gcéatadán sin clár.”

Foráiltear an méid seo a leanas in **Alt 43(6) den Acht Craolacháin**

2009: -

“Déanfaidh an tÚdarás athbhreithniú gach dhá bhliain, nó cibé tréimhse is giorra ná sin a chinnfidh sé, ar riail chraolacháin a dhéanfar faoi fho-alt (1)(c).”

Foráiltear an méid seo a leanas in **alt 8 den Acht um Theanga Chomharthaíochta na hÉireann, 2017:-**

Le linn do chraoltóirí (de réir bhrí an Achta Craolacháin 2009) a n-oibleagáidí a chomhlíonadh i ndáil le spriocanna agus ceanglais Theanga Chomharthaíochta na hÉireann i leith clár a tharchuirtear ar sheirbhís craolacháin (de réir bhrí an Achta sin) a sholáthraíonn an craoltóir mar atá leagtha amach sna rialacha craolacháin arna ndéanamh faoi alt 43(1)(c) den Acht Craolacháin 2009 ag Údarás Craolacháin na hÉireann, cloífidh siad le prionsabail an chomhionannais, na dínite agus an mheasa i gcur chun cinn agus i gcraoladh clár den sórt sin.